

VIEŠOSIOS ĮSTAIGOS INOVACIJŲ AGENTŪROS

SVEIKATOS TECHNOLOGIJŲ IR BIOTECHNOLOGIJŲ DARBO GRUPĖS 2024 M. LAPKRIČIO 27 D. SUSITIKIMO PROTOKOLAS

2024 m. lapkričio 27 d.
Vilnius

Ketvirtasis darbo grupės susitikimas vyko 2024 m. lapkričio 27 d. 14:00 – 15:30 val. Inovacijų agentūros „Supernova“ susitikimų salėje.

Dalyviai:

1. *Jekaterina Kalinienė*, Inovacijų agentūros Proveržio departamento BioTech Lab skyriaus vadovė; j.kalinienė@inovacijuagentura.lt
2. *Prof. dr. Daumantas Matulis*, Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro Biotechnologijos instituto Biotermodinamikos ir vaistų tyrimų skyriaus vedėjas daumantas.matulis@bti.vu.lt
3. *Edmundas Šalna*, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Sveikatos inovacijų vystymo centro vadovas; edmundas.salna@lsmu.lt
4. *Diana Vertelkienė*, Sveikatos technologijų klasterio iVita vadovė; diana@defuturo.lt
5. *Donatas Staniulis*, „Caszyme“ verslo plėtros vadovas; donatas.staniulis@caszyme.com
6. *Daniel Naumovas*, Biobanko vadovas, VUL Santaros klinikos; daniel.naumovas@santa.lt
7. *Romas Bunevičius*, MedIT Cluster, Informacinių technologijų medicinoje asociacijos vadovas; romas.bunevicius@meditcluster.com
8. *Paulius Nezabitauskas*, Tech-Park Kaunas direktorius; paulius.nezabitauskas@techpark.lt
9. *Antanas Montvila*, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto, Inovacijų vertinimo ir diegimo tarnybos vadovas; antanas.montvila@kaunoklinikos.lt
10. *Prof. dr. Edita Sužiedėlienė*, Vilniaus universiteto mokslo prorektorė; edita.suziedeliene@cr.vu.lt
11. *Dr. Tatjana Ivaškienė*, Inovatyvios medicinos centro direktorė; tatjana.ivaškiene@imcentras.lt

Papildomi dalyviai (nepriklausantys darbo grupei):

12. *Karolina Trakšelytė-Rupšienė*, Inovacijų agentūros Proveržio sričių departamento BioTech Lab koordinatorė; k.trakselyte-rupsiene@inovacijuagentura.lt
13. *Lilita Liaudanskaitė*, Inovacijų agentūros Proveržio sričių departamento BioTech Lab koordinatorė; l.liaudanskaite@inovacijuagentura.lt
14. *Paulius Kamaitis*, Inovacijų agentūros Proveržio sričių departamento BioTech Lab srities vadovas; p.kamaitis@inovacijuagentura.lt
15. *Rasa Kavaliauskaitė*, Inovacijų agentūros Proveržio sričių departamento BioTech Lab koordinatorė; r.kavaliauskaite@inovacijuagentura.lt
16. *Andrius Šliužas*, Inovacijų agentūros Pažangos departamento Tarptautinių partnerysčių skyriaus BioTech sektoriaus plėtros vadovas; a.sliuzas@inovacijuagentura.lt
17. *Rokas Arlauskas*, Inovacijų agentūros Proveržio sričių departamento BioTech Lab srities vadovas; r.arlauskas@inovacijuagentura.lt

18. *Dovilė Skardžiuvienė*, Inovacijų agentūros Klientų patirčių valdymo skyriaus svarbių klientų vadybininkė; d.skardziuviene@inovacijuagentura.lt
19. *Darius Krulikovskis*, Inovacijų agentūros Strategijos departamento Tyrimų ir analizės skyriaus vyriausiasis analitikas; d.krulikovskis@inovacijuagentura.lt
20. *Kotryna Tamoševičienė*, Inovacijų agentūros Strategijos departamento Tyrimų ir analizės skyriaus vadovė; k.tamoseviciene@inovacijuagentura.lt

SVARSTYTA:

D. Krulikovskis pristatė 2021-2023 m. Lietuvos gyvybės mokslų sektoriaus sumanios specializacijos (S3) prioritetus atitinkančių EVRK makroekonominių rodiklių apžvalgą bei šio sektoriaus įmonių apklausos rezultatus. Remiantis analizės duomenimis buvo svarstyta: kokios yra pagrindinės S3 prioriteto „Sveikatos technologijos ir biotechnologijos“ kliūtys MTEPI veiklai ir kaip jas sumažinti; žmogiškųjų išteklių trūkumo klausimas bei kaip paskatinti efektyvų ekosistemos dalyvių bendradarbiavimą.

Darbo grupės tikslas - savo veiklos pobūdžiu užtikrinti nenutrūkstamą visų suinteresuotų šalių bendradarbiavimą, prisidėti prie didžiausių ekonominių poveikių darančių MTEPI sričių plėtros priemonių formavimo. Darbo grupės veikla numatyta iki 2030 m.

Darbo grupės funkcijos:

- 1.1. Teikti siūlymus dėl investicijų krypčių, temų priemonių;
- 1.2. Diskutuoti ir teikti siūlymus dėl įgyvendinimo trukdžių, sektorinių/sisteminių sunkumų ir kt.;
- 1.3. Diskutuoti dėl MTEPI ir technologijų tendencijų Lietuvoje ir pasaulyje ir jų galimo poveikio Lietuvos sektoriams, teikiant siūlymus ir/ar rekomendacijas, inovacijų politikos formuotojams/įgyvendintojams.

Grupės darbas sietinas su sektorinių problemų identifikavimu ir sprendimo būdų paieška. Apie aptartas problemas bei darbo grupės siūlymus jų sprendimams, bus informuojama Ekonomikos ir inovacijų ministerija bei Sumanios specializacijos koordinavimo grupė.

1. Sumanios specializacijos prioriteto „Sveikatos technologijos ir biotechnologijos“ kliūtys MTEPI veiklai ir kaip jas sumažinti.

Susitikimo metu buvo pristatyti ir aptarti S3 prioriteto „Sveikatos technologijos ir biotechnologijos“ makroekonominiai rodikliai. Prezentacijos metu akcentuota, jog 2023 m. Lietuvos gyvybės mokslų sektorius patyrė reikšmingų pokyčių, kurie turėjo įtakos sektoriaus vystymuisi ir inovacijų ekosistemai.

D. Krulikovskis pristatė, kad nuo 2021 metų darbuotojų skaičius gyvybės mokslų srityje paaugo 4%, pasiekdamas 15,37 tūkst. darbuotojų 2024 m. Tai rodo sektoriaus augimą ir didėjantį susidomėjimą šia sritimi. 2023 m. sektoriaus apyvarta siekė 3,18 mlrd. EUR, tačiau buvo pastebėtas apyvartos sumažėjimas, kurį lėmė eksporto iššūkiai ir produktų ruošimas paleidimui į rinką. Sektoriaus sukurta pridėtinė vertė 2023 m. siekė 1,4 mlrd. EUR, tačiau vertinant dalimi iš Lietuvos BVP, ji krito 0,5%. Tai rodo, kad sektorius susiduria su iššūkiais, kurie mažina jo indėlį į šalies ekonomiką.

2023 m. sektorius eksportavo Lietuvoje pagamintų prekių už 2,4 mlrd. EUR, tačiau eksportas susitraukė 18%. Pagrindinės eksporto rinkos, nurodytos Gyvybės mokslų sektoriaus kelrodyje, buvo JAV ir ES šalys, kurios sudarė didžiausią eksporto dalį.

Sektoriaus MTEP išlaidos 2022 m. siekė beveik 125 mln. EUR, per metus paaugusios 28%. Pagrindinis MTEP išlaidų finansavimo šaltinis buvo nuosavos lėšos

(53%) ir kitų (Lietuvos) verslo įmonių lėšos (24%). Iš 278 sektorių sudarančių įmonių, beveik pusė (42%) atitinka inovacinės veiklos tyrimo sąlygas. Beveik visos (92%) tyrime dalyvavusios įmonės diegė inovacijas, o 70% jų naudojos mokesčių lengvatomis.

D. Krulikovskis taip pat pristatė ir Verslo plėtros tendencijų vertinimo tyrimo rezultatus. Iki 2025 m. numatoma pozityvi tendencija verslo plėtrai, tačiau mažuma vadovų įžvelgia rizikų ir galimus sumažėjimus. Pozityviausiai vertinamos pardavimų apimtys, o pesimistiškiausiai – materialinės investicijos ir darbuotojų skaičius. Ilguoju laikotarpiu iki 2030 m. kritinių rizikų įmonės veiklai nenumatoma, tik truputį nerimo dėl darbuotojų skaičiaus. Dauguma įmonių (97%) inovacinę veiklą vykdė praeityje, šiuo metu vykdo arba planuoja vykdyti ateityje. Beveik pusė įmonių finansavimo ieško tarptautinėje arenoje, o pagrindinės tikslinės rinkos yra JAV ir Europa. Pagrindiniai veiksniai, skatinantys inovacines veiklas, yra įmonės poreikis išlikti konkurencingai, talentai ir jų kompetencijos, verslo plėtros galimybės, finansavimo galimybės inovacinėms veikloms, technologiniai pajėgumai ir lengvatos inovacinėms veikloms. Trys esminiai iššūkiai vykdant tarptautinę veiklą yra tinklaveika, reguliavimai ir žmogiškųjų resursų trūkumas.

Diskusijoje bendru sutarimu pritarta, kad sektoriaus augimui ir inovacijų plėtrai būtina spręsti finansavimo, administracinės naštos ir kvalifikuotų specialistų trūkumo problemas. Rekomenduota orientuoti paramą ir konsultacijas į mažų įmonių poreikius, skatinti bendradarbiavimą su užsienio partneriais ir didinti viešinimą apie inovacijas.

Konkrečiais atvejais susitikimo metu pažymėta, kad didelę įtaką lėtesniam sektoriaus vystymuisi turi finansavimo trūkumas tarp TRL etapų, ypač pasibaigus startuolių etapui. D. Staniulis iškėlė klausimą dėl finansavimo šaltinių sąsajos su produkto vystymo etapais (kuriamas produktas, vystomas produktas, produktas rinkoje). Buvo sutarta, kad aiškesnė finansavimo šaltinių ir vystymo etapų sąsaja padėtų efektyviau planuoti ir vykdyti MTEPI veiklas. P. Nezabitauskas pridūrė, kad idealiau atveju kvietimai turėtų vykti nuolat, o ne periodiškai, nes dabartinė situacija apsunkina patekimą į finansavimo programas. Taip pat jis pastebėjo, kad įmonės sugaišta labai daug laiko pildant paraiškas dėl nedidelio finansavimo ir tai nėra efektyvu. J. Kalinienė pasiūlė idėją keisti „mažų sumų“ finansavimo teikimo formatą. D. Staniulis taip pat pasiūlė labiau skaitmenizuoti paraiškų pildymo procesus, taip sumažinant potencialų klaidų skaičių ir padidinant paslaugos patrauklumą.

Susitikimo metu buvo sutarta, kad būtina gerinti finansavimo šaltinių ir produkto vystymo etapų sąsają, didinti viešinimą, užtikrinti nuolatinį kvietimų vykdymą, bei efektyviau paskirstyti finansavimą mažoms paraiškoms. Šios priemonės padėtų sumažinti kliūtis MTEPI veiklai ir skatintų inovacijų plėtrą sveikatos technologijų ir biotechnologijų srityje.

2. Žmogiškųjų išteklių trūkumas

Diskusijos metu buvo pabrėžta, kad Lietuvos gyvybės mokslų sektorius susiduria su reikšmingu žmogiškųjų išteklių trūkumu, kuris buvo įvardintas kaip trečias stipriausias vidaus veiksnys, po finansinių resursų ir paramos trūkumo, ribojantis inovacinės veiklos vykdymą. Remiantis D. Krulikovskio pristatymo duomenimis, beveik pusei įmonių trūksta kvalifikuotų specialistų, ypač specifinių mokslo sričių specialistų, tokių kaip inžinieriai, technologai, biotechnologai ir marketingo specialistai. Šis trūkumas apsunkina įmonių gebėjimą vykdyti mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (MTEP), taip pat mažina jų konkurencingumą tarptautinėje rinkoje. D. Matulis iškėlė klausimą dėl biotechnologų trūkumo – verta pasigilinti, ar trūkumas susijęs su darbo užmokesčiu ar kitomis priežastimis.

D. Staniulis pastebėjo, kad įmonėms dažnai reikia konsultantų, kad aprašytų savo problemas, o tai sukelia papildomas išlaidas ir dar labiau apsunkina situaciją. D. Skardžiuvienė pridūrė, kad paradoksalu, tačiau įmonės, nesamdžiusios konsultantų,

dažnai pasiekia geresnių rezultatų, tačiau tai reikalauja daugiau vidinių resursų ir kompetencijų, kurių dažnai trūksta.

Susirinkimo metu buvo pažymėta, kad tarptautiškumo srityje trūksta specialistų, gebančių veikti tarptautinėse rinkose ir užmegzti tinklaveiką su užsienio partneriais. Tai atsispindi ir apklausos duomenyse – vienas iš esminių iššūkių vykdant tarptautinę veiklą yra tinklaveika. Tai ženkliai apsunkina įmonių gebėjimą plėstis į užsienio rinkas ir konkuruoti globaliu mastu. D. Staniulis pasidalino įžvalga, kad tarptautiškumo specialistų trūkumas gali būti susijęs ir su tuo, kad verslo pradžioje įkūrėjams tenka atlikti daugelį funkcijų ir sunku nustatyti, kada tam tikroms funkcijoms jau reikia samdyti specialistus.

Siekiant spręsti šias problemas, būtina investuoti į specialistų rengimą ir kvalifikacijos kėlimą, organizuoti specializuotus mokymus ir mentorystės programas, kurios padėtų ugdyti reikalingas kompetencijas ir skatintų kūrybingumą bei inovatyvumą. Tik sprendžiant žmogiškųjų išteklių trūkumo problemas, galima tikėtis tvaraus sektoriaus augimo ir konkurencingumo didinimo.

3. Kaip paskatinti efektyvų ekosistemos dalyvių bendradarbiavimą.

Lietuvos gyvybės mokslų sektorius susiduria su reikšmingais iššūkiais, siekiant paskatinti efektyvų ekosistemos dalyvių bendradarbiavimą. Diskusijos metu buvo aptarta, kaip galima pagerinti bendradarbiavimą tarp įvairių sektoriaus dalyvių, siekiant skatinti inovacijas ir plėtrą.

D. Skardžiuvienė pastebėjo, kad daliai gyvybės mokslų sektorius įmonių po COVID-19 pandemijos krito veiklos apimtys, todėl tapo sunku išlaikyti darbuotojus ir suvaldyti investicijas į MTEPI veiklas. D. Staniulis pridūrė, kad pasibaigus pandemijai daug dėmesio pradėta skirti gynybai, todėl sumažėjo investicijos į biotechnologijas, tačiau tikimasi, kad ateityje jos vėl augs. Taip pat šiuo metu daug konkuruoja kontraktinės gamybos laboratorijos, kurios siekia užimti rinkos dalį. Pratešdamas temą apie gynybą, P. Nezabitauskas atkreipė dėmesį į tai, kad kariuomenės daviniuose trūksta vitaminų ir kitų svarbių medžiagų, todėl svarbu integruoti biotechnologijas į gynybos sektorių. Ši tema kol kas nėra plačiai nagrinėta. Taip pat pastebima problema su pirmosios pagalbos rinkiniais, kurie yra pasenę ir neefektyvūs. D. Staniulis pritarė, kad bent jau maisto inovacijos turėtų judėti gynybos link, siekiant sukurti ilgesnio galiojimo laiko ir stabilesnius maisto produktus. Visgi, jis sukritikavo viso sektoriaus persiorientavimą į gynybą, nes aukštos kvalifikacijos specialistų persikvalifikavimas nėra lengvas ir greitas procesas. Jis taip pat pabrėžė, kad reikia stebėti pasaulinius klinikinius tyrimus ir nukreipti investicijas į tas sritis.

Vėliau diskusijoje buvo aptarta, kaip efektyviau panaudoti sveikatos duomenis. E. Šalna priminė apie šiemet vykusį pilotinį projektą, skirtą suteikti galimybę startuoliams panaudoti sveikatos duomenis siekiant pagerinti vėžio gydymą. A. Montvila pabrėžė, kad po šio projekto paaiškėjo, jog situacija su ligoninių duomenimis yra sudėtinga ir reikia investuoti į infrastruktūrą, kad Lietuva būtų konkurencinga. Jis pasidalino mintimi, kad Inovacijų agentūra galėtų būti mediatorius tarp LR sveikatos apsaugos ministerijos ir verslo dėl antrinių sveikatos duomenų. J. Kalinienė pridūrė, kad tarptautinė patirtis rodo, jog efektyvu, kai tokioms funkcijoms įsteigiamas atskiras organas po sveikatos apsaugos ministerija.

Toliau kalbant apie tarptautines patirtis D. Staniulis pasidalino įžvalga, kad Inovacijų agentūra, dalyvaudama didelio masto projektuose, tokiuose kaip PRECISEU (angl. *Personalised medicine Empowerment Connecting Innovation ecoSystems across Europe*), turėtų labiau išryškinti šalies iššūkius dėl antrinių sveikatos duomenų panaudojimo ir paspartinti šios problemos sprendimą bendradarbiaujant LR sveikatos apsaugos ministerija. Taip pat, D. Staniulis pabrėžė sektoriaus iniciatyvų ir pasiekimų viešinimo svarbą, siūlydamas naudoti LRT trumpąsias reklamas ir kitus viešinimo

kanalus. Tai padėtų didinti visuomenės informuotumą apie vykdomas inovacijas ir jų naudą.

Susitikimo metu buvo sutarta, kad apskritai norint paskatinti efektyvų ekosistemos dalyvių bendradarbiavimą, būtina skatinti bendrus renginius ir tinklaveiką, mažinti administracinę naštą, skatinti tarpdisciplinines tematikas, mažinti žinių trūkumą ir nepasitikėjimą, bei skatinti bendradarbiavimą su užsienio partneriais. Šios priemonės padėtų sukurti stipresnę ir efektyvesnę inovacijų ekosistemą, kuri skatintų gyvybės mokslų sektoriaus plėtrą Lietuvoje.

NUTARTA:

Apie aptartas problemas bei darbo grupės siūlymus jų sprendimams, bus informuojama Ekonomikos ir inovacijų ministerija bei Sumanios specializacijos koordinavimo grupė.

Darbo grupės vadovė

Jekaterina Kalinienė

